

7.12.2018

EOAK/3726/2018

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Esittelijäneuvos Tapio Rätty

POHJOLAKOTIA KOSKEVA OMA ALOITE

1 OMA ALOITE

Perustuslain 109 §:n mukaan oikeusasiamiehen tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa.

Tehtävänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Eduskunnan oikeusasiamiehellä on perustuslain 111 §:n mukaan oikeus saada salassa pidettäviä tietoja laillisuusvalvonnan kohteilta. Viranomaisen tai muun valvottavan on asianmukaisesti annettava totuudenmukaisesti kaikki asiaan vaikuttavat tiedot ja selvitykset.

Oikeusasiamiehestä annetun lain mukaan oikeusasiamies toimittaa tarpeen mukaan tarkastuksia perehtyäkseen laillisuusvalvontaansa kuuluviin asioihin. Erityisesti hänen on toimitettava tarkastuksia vankiloissa ja muissa suljetuissa laitoksissa valvoakseen niihin sijoitettujen henkilöiden kohtelua.

Tarkastuksen yhteydessä oikeusasiamiehellä ja hänen määräämällään eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkamiehellä on oikeus päästä valvottavan kaikkiin tiloihin ja tietojärjestelmiin sekä oikeus keskustella luottamuksellisesti tarkastuskohteen henkilökunnan sekä siellä palvelevien tai sinne sijoitettujen henkilöiden kanssa.

Eduskunnan oikeusasiamies on nimetty YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan tarkoittamaksi kansalliseksi valvontaelimeksi. Tässä ominaisuudessa oikeusasiamies tekee tarkastuksia kaikkiin niihin paikkoihin, joissa pidetään tai voidaan pitää vapautensa menettäneitä. Tehtävä mahdollistaa ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttämisen tarkastuksilla. Pääpaino tehtävässä on ennalta ehkäistä vapautensa menettäneiden huonoa kohtelua mm. antamalla viranomaisille suosituksia, joiden tarkoituksena on parantaa vapautensa menettäneiden henkilöiden kohtelua ja oloja. Oikeusasiamies raportoi kansallisena valvontaelimenä havainnoistaan vuosittain eduskunnalle, suljettujen laitosten toiminnoista vastaaville viranomaisille sekä YK:n kidutuksen vastaiselle alakomitealle.

Oikeusasiamiehestä annetun lain mukaan oikeusasiamiehen suorittaman laillisuusvalvonnan kohteena on myös julkista tehtävää hoitavat yksityiset toimijat, kuten Nuorten Ystävät -palvelut Oy:n omistama Pohjolakoti.

Määräyksestäni tehtiin ennalta ilmoittamaton tarkastus Nuorten Ystävät -palvelut Oy:n koulukoti Pohjolakotiin 17.–18.4.2018.

Sijoitettujen lasten kanssa keskusteltiin tarkastuksella ja puhelimitse tarkastuksen jälkeen. Tarkastuksen aikana keskusteltiin myös johtajan ja joidenkin työntekijöiden kanssa.

Tarkastuksesta laadittiin pöytäkirja, joka toimitettiin Nuorten Ystävät-palvelut Oy:lle ja Pohjolakodille. Pohjolakodin johtaja antoi selvityksen, jossa esitettiin Pohjolakodin näkemykset lasten esille tuomiin asioihin.

Pidin lasten kertomia kokemuksia elämästä Pohjolakodissa huolestuttavana.

Ylimmän laillisuusvalvojan roolissani minulle kuuluu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa ja perustuslaissa turvattujen lapsen oikeuksien edistäminen. Sen vuoksi pidän välttämättömänä, että tarkastuksilla keskustellaan mahdollisimman monen lapsen kanssa ja heidän kertomaansa olosuhteistaan laitoksessa kuunnellaan. Lasten esittämiin pieniinkin huoliin on suhtauduttava vakavasti ja niitä on lapsesta vastuussa olevien aikuisten toimesta ryhdyttävä asiallisesti ilman aiheetonta viivästystä selvittämään. Suhtautuminen vähättelevästi lapsen kertomaan tai sen perusteeton totuudenmukaisuuden kyseenalaistaminen on moitittavaa.

Olen seurannut huolestuneena keskustelua, jossa koulukotilapset on leimattu huumeita käyttäviksi, rikoskierteessä oleviksi lapsiksi, joille koulukoti on viimesijainen sijoituspaikka ennen vankeilaa. Totean, että koulukoteihin on sijoitettu eri syistä runsaasti erilaisia palveluja tarvitsevia lapsia. Kaikilla sijoitetuilla lapsilla sijaishuollon järjestämisen perusteena ei kuitenkaan ole lapsen oma käytös, vaan lapsen rikkinäiset kotiolosuhteet tai esimerkiksi lapseen kohdistunut kaltoinkohtelu. Tämän takia en voi pitää hyväksyttävänä yleistyksiä koulukoteihin sijoitettujen lasten ongelmista ja käyttäytymisestä. Pidän tällaista yleistämistä koulukotiin sijoitettuja lapsia leimaavana. Korostan, että riippumatta sijoituksen syystä, jokaisen lapsen oikeutta tulla kuulluksi ja kuunnelluksi on kunnioitettava.

Kiinnitin pöytäkirjassani huomiota Pohjolakodin käytäntöihin, joita pidin lainvastaisina ja lapsia alistavina tai nöyryyttävinä.

Tarkastuksen tarkoituksena oli tutustua lastenkodin tiloihin ja toimintatapoihin sekä arvioida lasten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Tarkastuksella arvioitiin erityisesti lastensuojelulain tarkoittamien rajoitustoimenpiteiden käyttöä ja lasten kohtelua. Tarkastuksella arvioitiin, toteutuuko lapsen oikeus keskustella luottamuksellisesti sosiaalityöntekijänsä kanssa sekä lapsen terveydenhuollon järjestämistä.

Havaintoni koskivat erityisesti puutteita lasten kohtelussa, rajoitustoimenpiteiden toteuttamisessa ja niihin liittyvässä päätöksenteossa, kirjausten laatimisessa rajoitustoimenpiteistä ja kasvatuksellisista toimenpiteistä sekä Pohjolakodin sääntöjä ja niiden vaikutuksia lapsen päivittäisen sijaishuollon järjestämiseen.

Kiinnitin pöytäkirjassani huomiota myös työntekijöiden käytökseen ja sijaishuollossa olevien lasten tiedollisten oikeuksien toteutumiseen.

Edellytin Pohjolakodin luopuvan lainvastaisista menettelyistä ja ohjasin muutoksiin lasten kohtelussa. Pyysin Pohjolakotia ilmoittamaan minulle 28.9.2018 mennessä, mihin toimenpiteisiin se ryhtyy esittämieni havaintojen johdosta.

2 POHJOLAKODIN ANTAMA SELVITYS

Pohjolakodin johtaja antoi määräaikaan mennessä pyytämäni selvityksen.

Pohjolakodin johtajan allekirjoittaman laajan selvityksen mukaan Nuorten Ystävät -palvelut Oy:n omistaja ja johto suhtautuvat erittäin vakavasti nuorten kokemuksiin sekä tarkastuksen havaintoihin ja johtopäätöksiin.

Pohjolakodin selvityksessä esitetään, miten tarkastuksella havaittuihin epäkohtiin, kuten lainvastaisesti toteutettuihin rajoitustoimenpiteisiin ja lasta alistaviin käytäntöihin sekä Pohjolakodin yksiköissä käytössä olleisiin joukkorangaistuksiin on tarkastuksen jälkeen välittömästi puututtu, ja millä tavoin toimintatapoja on pöytäkirjan lähettämisen jälkeen korjattu ja tullaan korjaamaan.

Pohjolakodin selvityksessä kerrotaan, että toimenpiteet havaintojen johdosta ja epäkohtien korjaamiseksi on aloitettu välittömästi ja korjaavat toimenpiteet jatkuvat edelleen. Näiden välittömien toimenpiteiden lisäksi selvityksen mukaan Pohjolakodissa tarvitaan myös laajempaa rakenteellista kehittämistyötä. Tämä työ on käynnistetty. Nuorten Ystävät -palvelut Oy on kiinnittänyt huomiota myös sijaishuollon järjestämisen sisäisen valvonnan ja johtamisen puutteisiin ja niiden kehittämiseen ja saattamiseen asianmukaiselle tasolle.

Selvitys sisältää myös kehittämissuunnitelmia ja -tapoja, joilla voidaan edistää Pohjolakodissa olevien lasten osallisuutta ja oikeutta saada tietoja Pohjolakodin yksiköiden käytännöistä ja säännöistä.

Pohjolakodin selvityksestä ilmenee, että Nuorten Ystävät -palvelut Oy:n organisaatorakenteessa ja sisäisessä valvonnassa on tehty muutoksia.

Selvityksen mukaan kasvatuksesta vastaavaa henkilöstöä tuetaan lisäämällä koulutusta, ohjeistusta ja Pohjolakodin johdon ja erityistyöntekijöiden säännöllistä läsnäoloa yksiköissä, yksiköiden tiimipalaverissa sekä kehittämispäivillä.

Selvityksestä ilmenee myös, että rajoitustoimenpiteiden perusteisiin ja jälkikäteiseen valvontaan kiinnitetään nyt erityistä huomiota. Selvityksessä on korostettu, että Pohjolakodin johto jalkautuu työskentelemään säännöllisesti Pohjolakodin eri yksiköihin esimerkiksi haastavien tilanteiden jälkikäteiseen käsittelyyn.

Selvityksen mukaan rajoituspäätösten asianmukaisen kirjaamisen varmistamiseksi ne on otettu erityiseen seurantaan. Pohjolakodin sosiaalityöntekijä tarkastaa kaikki yksiköissä tehdyt rajoituspäätökset, niiden kirjaamisen ja antaa niistä tarvittaessa palautteen yksikön työntekijöille. Pohjolakodin sosiaalityöntekijälle kuuluu myös järjestää työntekijöille riittävä perehdyttäminen ja opastaminen rajoitustoimenpiteiden käyttöön.

Selvityksestä ilmenee vielä, että esittämäni havainnot rajoitustoimenpiteiden kumulatiivisista vaikutuksista on otettu huomioon.

Lisäksi Pohjolakodin selvityksessä on nyt vahvistettu, että yhdessä sen yksikössä oli ollut virheellisesti käytäntönä tarkastaa rutiininomaisesti lapselle lähetetty posti, ja että lapsen posteja oli saatettu avata ilman lapsen läsnäoloa tekemättä asiasta päätöstä. Tarkastuksella myös osa lapsista kertoi tällaisesta menettelystä, mutta asiaa ei saatu pöytäkirjan laatimisen yhteydessä tarkemmin selvitettyä.

3 ARVIONI

3.1 Rajoitustoimenpiteet

Yleistä

Pohjolakodin selvityksestä ilmenee, että se on ryhtynyt useisiin korjaaviin toimenpiteisiin esittämieni havaintojen johdosta. Pidän selvityksessä esitettyjä kehittämissuunnitelmia ja -toimenpiteitä oikeasuuntaisina ja perusteltuina.

Rajoitustoimenpiteiden käyttämisessä on aina kysymys hallinnollisen pakon käyttämisestä. Kaikissa rajoitustoimenpiteissä puututaan johonkin lapsen perusoikeuteen, esimerkiksi hänen liikkumisvapauteensa, perhe-elämän suojaan, fyysiseen vapauteen, yksityisyyden suojaan tai omaisuuden suojaan.

Lastensuojelulain 64 §:n mukaan rajoitustoimenpiteitä voidaan kohdistaa lapseen vain siinä määrin kuin sijaishuoltoon johtaneen päätöksen tarkoituksen toteuttaminen, lapsen oma tai toisen henkilön terveys tai turvallisuus taikka muussa rajoitustoimenpidettä koskevassa säännöksessä säädetyn edun turvaaminen välttämättä vaatii. Säännöksen mukaan toimenpiteet on toteutettava mahdollisimman turvallisesti ja lapsen ihmisarvoa kunnioittaen.

Rajoitustoimenpiteiden keskeisenä tavoitteena on turvata lapsen perustuslain 19 §:ssä säädetty oikeus välttämättömään huolenpitoon.

Rajoitusten edellytyksistä on säädetty lailla. Rajoittamistoimenpiteestä päättävän henkilön on arvioitava, täyttyvätkö kussakin tilanteessa sovellettavassa rajoitusta koskevassa säännöksessä tarkoitetut rajoitustoimenpiteen käytön edellytykset.

Perusoikeuksien toteutumiseksi on rajoitustoimenpiteitä toteutettaessa lisäksi kiinnitettävä huomiota lapsen ikään, sukupuoleen, etniseen taustaan, uskonnolliseen vakaumukseen ja muuhun kulttuuristaan. Ennen rajoitustoimenpidettä on aina arvioitava, voidaanko asiassa käyttää muita, vähemmän perusoikeuksia rajoittavia toimenpiteitä.

Rajoittaminen saa kestä vain niin kauan, kun sen edellytykset ovat olemassa ja vain niin kauan kuin se on välttämätöntä. Käytettävissä olevista toimenpiteistä on siis valittava aina lapsen itsemääräämisoikeutta tai muuta perusoikeutta kulloinkin vähiten rajoittava toimenpide, ja mikäli lievemmat toimenpiteet ovat asiassa riittäviä, rajoituksiin ei saa ryhtyä lainkaan.

Korostan, että sijaishuollon tarkoituksena on turvata lapselle sijaishuolto paikassa hänen tarvitsemansa hyvä hoito ja kasvatusta. Lapsella on sijaishuollon aikana oikeus hyviin ja lämpimiin ihmissuhteisiin, omien tunteiden osoittamiseen, hyvän hoitoon ja huolenpitoon, ruumiilliseen koskemattomuuteen sekä fyysiseen ja henkiseen itsemääräämisoikeuden loukkaamattomuuteen. Myös hyvään lasta yksilönä kunnioittavaan kasvatukseen kuuluvien sääntöjen tulee olla oikeassa suhteessa niiden tavoitteisiin.

Lastensuojelulaissa on säädetty ne rajoitustoimenpiteet, joita eduskunta ja sen perustuslakivaliokunta ovat pitäneet hyväksyttävänä ja mahdollisina lapsen oikeuksien ja oikeusturvan kannalta. Vaikka sijoituspaikassa koettaisiin, ettei lastensuojelulaki tarjoa sijoitettujen, paljon palveluja tarvitsevien lasten hoidon järjestämisen kannalta riittäviä keinoja, lastensuojelulaitos ei voi jättää noudattamatta voimassa olevaa lakia.

Tiedossani on, että sosiaali- ja terveysministeriössä on käynnistymässä lainsäädännön uudistamiseen tähtäävä hanke, jossa arvioidaan myös paljon palveluja tarvitsevien sijoitettujen lasten asema ja heille tarpeellisten moniammatillisten palvelujen järjestäminen. Toivon, että tämä hanke etenee nopeasti.

Puhelinkäytäntö

Pohjolakodin selvityksen mukaan ”Pohjolakodilla on tehty nuorten puhelinkäytäntöä koskeva muutos siten, että puhelimet ovat nuorten käytössä aamupalalta klo 21 saakka. Yöaikana puhelimet ovat yksikön toimistossa; tarkoituksena on turvata nuoren riittävä unensaanti. Käytäntö ei tosiasiallisesti rajoita yhteydenpitoa, koska yksikön puhelin on nuorten käytettävissä.”

Totesin puhelinajoista pöytäkirjassani mm. seuraavaa. ”Lähtökohtana lapsen oman puhelimen käytölle on se, että lapsi voi käyttää omistamaansa puhelinta ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti samalla tavoin, kuin lapset, jotka eivät ole sijoitettuna laitokseen. Lapsen omistamat tekniset laitteet voidaan nähdäkseni kuitenkin ottaa laitoksen haltuun esimerkiksi yöajaksi, mikäli puhelimen käytöstä aiheutuu lapsen kasvulle tai kehitykselle haittaa esimerkiksi siten, että lapsen uni häiriintyy, eikä lapsi itse pysty kehotuksista huolimatta rajaamaan puhelimensa käyttöä yöllä.”

Jos lapsen puhelin otetaan yksilöllisestä kasvatuksellisesta syystä pois, on varmistettava, että menettely ei tosiasiallisesti rajoita lapsen yhteydenpitoa läheisiinsä.

Mikäli puhelimesta ei aiheudu haittaa lapsen kasvulle tai kehitykselle, ei ole myöskään kasvatuksellista perustetta puuttua sen käyttöön tai ottaa puhelinta haltuun.

Kirjaamisvelvollisuus

Pohjolakodin selvityksestä ilmenee, että se pyrkii kiinnittämään erityistä huomiota rajoitustoimenpiteiden kirjaamiseen. Totean tältä osin seuraavaa.

Lastensuojelulain 74 §:ssä säädetään, että lain 65–70 §:ssä tarkoitettujen rajoitustoimenpiteiden käytön seurannan ja valvonnan turvaamiseksi on lastensuojelulaitoksen asianmukaisesti kirjattava käyttämänsä rajoitustoimenpiteet.

Kirjaamisen tulee sisältää rajoitustoimenpiteen kuvaus, toimenpiteen peruste ja kesto, toimenpiteestä päättäneen, sen käytännössä toteuttaneen ja siinä läsnä olleen henkilön nimi sekä tarvittaessa lain 66 §:n 1 momentissa ja 67 §:n 3 momentissa tarkoitettu erityinen syy. Lisäksi kirjausmerkinnöistä on mainittava toimenpiteen mahdollinen vaikutuslata koskevaan hoito- ja kasvatussuunnitelmaan.

Kirjausmerkinnöistä tulee myös ilmetä, miten lasta on kuultu ennen rajoitustoimenpiteestä päättämistä tai sen toteuttamista ja selvitetty lapsen mielipide asiasta. Kirjaamisen sisältö on lähetettävä tiedoksi lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle kuukausittain.

Kirjausmerkinnöistä on mielestäni selvittävä myös se, miten rajoitustoimenpide on tosiasiallisesti toteutettu ja onko samanaikaisesti tai peräkkäin käytetty eri rajoitustoimenpiteitä.

Lasta koskevilla asiakirjamerkinnöillä on merkitystä arvioitaessa lapsen lastensuojelun tarvetta ja suunniteltaessa ja toimeenpantaessa lapselle järjestettäviä palveluja ja tukitoimia. Asiakirjamerkinnöillä on erityistä merkitystä myös silloin, kun päätetään esimerkiksi lapsen huostaanotosta tai kun kysymys on lapsen sijaishuoltoon liittyvästä muusta päätöksenteosta tai sen tosiasiallisesta toimeenpanosta. Tämän takia lastensuojelulaitoksen on kirjattava ja tarkemmin kuvattava lasta koskeviin asiakirjoihin (laitoksen ylläpitämiin lapsen päivittäismerkintöihin) myös laitoksen käytäntöihin perustuvat kasvatukselliset toimenpiteet, joita lapseen on kohdistettu.

Lapsesta laitoksessa laaditut asiakirjat, esimerkiksi päivittäismerkinnät, ovat julkisuuslain tarkoittamia viranomaisen asiakirjoja, jotka on laadittu viranomaisen (sijoittajakunnan) toimeksiantona. Viranomaisen velvollisuutena on myös ohjata sijaishuoltoa antavaa laitosta asianmukaiseen ja riittävän selkeään ja informatiiviseen asiakirjojen kirjaamiseen ja niiden ylläpitämiseen.

Päätösten ja kasvatustapojen kirjaamisella sekä lasta koskevilla muilla asiakirjamerkinnöillä on suuri merkitys lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta sekä rajoituspäätösten ja laitoksen käytäntöjen valvonnan kannalta.

Koulutus

Pohjolakodin selvityksestä ilmenee, että Pohjolakodissa järjestetään henkilökunnalle erityistä koulutusta rajoitustoimenpiteiden käyttämisestä. Saamani tiedon mukaan koulutus järjestettiin lokakuussa 2018. Tiedossani ei ole, ketkä Pohjolakodista osallistuivat koulutukseen.

Oikeusasiamiehen kansliaan on myös järjestetyn koulutuksen jälkeen tullut yhteydenottoja laitoksen edustajalta ja joiltakin sijoitetuilta lapsilta rajoitustoimenpiteiden käyttämisestä eri tilanteissa. Niiden perusteella näyttää siltä, että Pohjolakodissa ei ole kaikille työntekijöille ja lapsille selvää se, missä tilanteissa ja millä edellytyksillä rajoitustoimenpiteisiin voidaan ryhtyä. Epäselvää näyttäisi olevan myös se, milloin kysymys on tavanomaiseen kasvatukseen liittyvistä asioista ja milloin päätöstä edellyttävistä rajoitustoimenpiteistä.

Tämän vuoksi kiinnitän edelleen huomiota velvollisuuteen muun muassa koulutuksella huolehtia siitä, että työntekijöillä on riittävä osaaminen sovellettavasta lainsäädännöstä ja rajoitustoimenpiteiden toteuttamisesta sekä riittävät ammatilliset valmiudet kasvattaa sijoitettua lasta siten kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa tarkoitetaan.

3.2 Lapsen osallisuuden turvaaminen

Pohjolakoti on selvityksessään esittänyt myös kehittämissuhteita siitä, miten sijoitettujen lasten osallisuutta ja oikeutta tietoon voitaisiin edistää.

Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsella on oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavalla tavalla. Lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artiklan mukaan lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Tämän oikeuden toteuttamiseksi lapselle tulee antaa mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa sekä hallinnollisissa toimissa joko niin, että häntä itseään kuullaan ja hänen mielipiteitään selvitetään.

Pidän tärkeänä, että sijaishuoltopaikassa lapsen mielipiteisiin ja käsityksiin kiinnitetään huomiota ja ne otetaan vakavasti huomioon päivittäistä sijaishuoltoa toimeenpantaessa. Mielestäni on tärkeää, että myös silloin, kun lapsi esittää huolenaiheita tai epäkohtia laitoksen toiminnassa, ne selvitetään asianmukaisesti yhdessä lapsen ja henkilökunnan kanssa ja ryhdytään tarvittaessa korjaaviin toimenpiteisiin. Tämän takia laitoksen toiminnan ja sen sääntöjen ja käytäntöjen pitää olla läpinäkyviä siten, että lapsi voi osallistua yhdessä laitoksen aikuisten kanssa toiminnan kehittämiseen ja oman sijaishuoltonsa järjestämiseen.

Pohjolakoti on ilmoittanut, että kaikkien yksiköiden säännöt on tarkistettu kesän aikana yhdessä nuorten kanssa pidetyissä yhteisöpalaverissa. Lisäksi Pohjolakoti on ottanut käyttöön henkilökohtaisen perehdytyskansion lapsille. Kansio sisältää lapsen oman vastuusosiaalityöntekijän ja oman kunnan sosiaaliasiamiehen yhteystietojen lisäksi sen henkilön yhteystiedot, jonka lapsi sillä hetkellä kokee luotettavaksi aikuiseksi. Kansiossa ovat myös yksikön säännöt, viikko-ohjelma ja ohjeet siitä, miten koetuista epäkohdista voi ilmoittaa (epäkohtailmoituslomake laitosten johtajalle) tai miten tehtyihin rajoittamisiin koskeviin päätöksiin voi hakea muutosta. Mukaan liitetään myös aluehallintoviraston yhteystiedot ja tieto eduskunnan oikeusasiamiehen www-sivusta lapsille ja nuorille. Lapsen perehdyttämiskansioon laitetaan myös Pesäpuun "Uskomme sinuun – Usko sinäkin" -käsikirja ja liitetään tiedot siitä, miten laitoksen johtajaan saa yhteyden.

Pidän tällaista perehdyttämiskansiota hyvänä lapsen oikeuksia edistävänä ideana. Pidän myönteisenä myös sitä, että yksiköiden säännöistä on keskusteltu yhdessä lasten kanssa ja että sijoitetuilla lapsilla on ollut mahdollisuus vaikuttaa yksikön sääntöihin ja käytäntöihin.

3.3 Lapsen sosiaalityöntekijän tehtävistä

Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on keskeinen rooli lapsen sijaishuollon järjestämisessä ja sen valvonnassa. Tämän takia on mielestäni tärkeää, että lapsen elämään sijaishuoltopaikassa liittyvät ratkaisut tehdään yhteistyössä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa.

Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä tulee olla tieto laitoksen käytännöistä ja siitä, miten yksittäisen lapsen sijaishuoltoa järjestetään ja toimeenpannaan. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on se viranhaltija, jonka velvollisuuksiin kuuluu tosiasiaassa päättää siitä, millaista sijaishuoltoa kodin ulkopuolelle sijoitetulle lapselle järjestetään sijaishuoltopaikassa. Sosiaalityöntekijällä on velvollisuus valvoa, että lapsi saa hänen hoitonsa ja huolenpitonsa edellyttämät erityiset palvelut ja tukitoimet. Sosiaalityöntekijä ei voi siirtää hänelle kuuluvia lakisääteisiä tehtäviä laitokselle eikä laitos voi sivuuttaa sosiaalityöntekijälle kuuluvaa sijaishuollon järjestämisen sisältöön liittyvää määräysvaltaa omilla päätöksillään.

Pidän myönteisenä, että Pohjolakodin selvityksen mukaan lapselle annetaan nyt mahdollisuus esittää oma mielipiteensä kuukausiraporttiin vapaasti siten kuin esitin pöytäkirjassani. Lapsi voi nyt myös suljetussa kirjeessä kuukausiraportin lähettämisen yhteydessä esittää sosiaalityöntekijälleen omia näkemyksiään sijaishuollostaan.

Pidän myös tärkeänä sitä, että lasta kannustetaan ottamaan epäkohtatilanteissa yhteyttä omaan sosiaalityöntekijäänsä. Lasta tulee myös riittävästi auttaa tilanteessa, jossa lapsi on eri mieltä hänelle tehdystä rajoituksesta. Viimekädessä lapsi tulee ohjata riittävän oikeusavun piiriin. On tärkeää selvittää lapselle hänen oikeusturvakeinonsa, joita ovat esimerkiksi valituksen tekeminen tuomioistuimelle tai kantelun tekeminen laillisuusvalvontaviranomaisille.

3.4 Johtopäätökseni

Pohjolakoti on tarkastukseni jälkeen selvityksessään ilmoittanut luopuneensa tarkastuksella havaitusta pöytäkirjasta ilmenevistä lainvastaisista käytännöistä ja ryhtynyt havaintojeni edellyttämiin korjaaviin ja kehittäviin toimenpiteisiin.

Pidän tärkeänä, että sijaishuoltopaikoissa tehdään määrätietoista työtä rajoitustoimenpiteistä luopumiseksi. Tämän toteuttamiseksi Pohjolakodissa olisi laadittava suunnitelma siitä, millä tavoin osaamista ja toimintaa kehitetään, jotta rajoitustoimenpiteiden käyttöä voidaan vähentää tai niistä olisi mahdollista kokonaan luopua. Suunnitelman tulisi sisältää myös toimintatapoja, joilla tuetaan niin sijoitettujen lasten kuin henkilökunnan kunnioittavaa ja hyvää kohtelua.

Pohjolakodin tarkastushavaintojeni vuoksi antama selvitys ei anna minulle aihetta muuhun, kuin että kiinnitän Pohjolakodin huomiota edellä esittämiini näkökohtiin.

Pyydän Pohjolakotia toimittamaan minulle suunnitelman rajoitustoimenpiteiden vähentämisestä 1.9.2019 mennessä.

Tulen laillisuusvalvonnassani seuraamaan, miten Pohjolakodin selvityksessä mainitut uudistukset on toteutettu ja mikä vaikutus niillä on Pohjolakotiin sijoitettujen lasten asemaan ja kohteluun.

Olen jo saanut joiltakin Pohjolakotiin sijoitetuilta lapsilta myös myönteisiä viestejä laitoksen toteuttamista muutoksista.

Lähetän tämän päätökseni tiedoksi Pohjois-Suomen aluehallintovirastolle.